

VLADIMIR SKRAČIĆ

Centar za jadransku onomastiku i etnolingvistiku

Sveučilište u Zadru

Trg kneza Višeslava 9, HR-23000 Zadar

vskracic@unizd.hr

BENTONIMI – TOPONIMI MORSKOGA DNA

Morski svijet i morsko dno u denominaciji su općenito slabije zastupljeni od kopna. Na to nedvosmisleno upućuje i (ne)postojeća onomastička terminologija. Postoji unutar „morske” toponimije jedna skupina toponima kojoj dosad nije posvećena gotovo nikakva pozornost. Riječ je o *bentonimima* – toponimima morskoga dna. Na morskome se dnu nalaze brojne konfiguracije, vidljive i nevidljive, koje ribari, pomorci, a ponekad i kartografi imenuju i u načelu vrlo precizno lociraju. Ovo je prethodno priopćenje o radu koji se priprema i koji želi obuhvatiti sve do danas potvrđene toponime hrvatskoga podmorja te utvrditi jezične postupke pomoću kojih se oblikuju njihovi toponimski likovi. Organizacija i prezentacija građe strukturirane su na iskustvom potvrđenim opažanjima. Najprije se pokušava utvrditi koji referenti, s obzirom na blizinu morske površine, jesu, a koji nisu predmet istraživanja, zatim razriješiti „konfuziju” oko ustaljenih termina koji su često, barem na razini opće prihvaćenosti termina, u sukobu s onim što imenuju (*greben, sika, hrid*), te razvrstati toponime u podmorju u nekoliko karakterističnih skupina: na one koji identificiraju referente i konfiguracije u plitkome moru, one na razini mora i one u dubini, gdje se dno ne vidi ili se slabo vidi.

1. Uvod

Morski svijet i morsko dno u denominaciji su općenito slabije zastupljeni od kopna. Tomu je mnogo razloga, a među prvima jest relativno teška dostupnost referenata i njihova slaba vidljivost, često i nevidljivost. Unatoč važnosti mora, plovidbe i morskoga dna za velik broj pojedinaca, ovoj skupini toponima, osobito onih podmorskih, do danas nije posvećena osobita pozornost. Na to, uz ostalo, upućuje i (ne)postojeća onomastička terminologija.

Odsutnost specijalizirane terminologije uvijek je znak i za odsutnost znanstvenoga interesa za neko polje istraživanja. U više smo navrata na to upozora-

vali kada je riječ o toponomastici. Pitanje nadilazi znanstvene okvire jer pomanjkanje terminologije nije samo jezično pitanje. Iz njega se u konkretnome slučaju iščitava i pomanjkanje interesa za more i sve što pripada moru (osim – razumije se – nekretina na obali i vulgarne interpretacije turizma). Radeći intenzivno u posljednjih tridesetak godina na popisivanju građe iz jadranske nesonimije i osjetivši golem terminološki deficit u ovoj sferi, pokušali smo dati neke prijedloge za njezino poboljšanje (Skračić 2011: 124–128). Jedan od termina iz ove terminološke paradigme, koji predlažemo, jest i *bentonim*, napravljen po općemu terminološkom obrascu u onomastici iz grčkoga *benthos* ‘morska dubina’, ‘morsko dno’. Pridjev izveden iz ove imenice inače se koristi u halieutici i ihtiologiji, osobito u opoziciji: plava (pelagična) riba : pridnena (bentoska) riba.

Na ovome mjestu još treba spomenuti da su primjeri uzimani uglavnom iz suvremenih korpusa. Većina je toponima akcentuirana. Neki nisu akcentuirani jer im akcent nije označen u izvornome inventaru (takav je slučaj s Palagružom; usp. Božanić (1996) i s Privlakom, usp. Kolanović (2000)).

2. Razlozi slaba interesa za istraživanje podmorskih toponima

Respektabilan je broj velikih jezikoslovaca koji su posvetili dio svojih istraživanja Jadranu i terenskomu bilježenju. Skok, Jurišić, Hraste, Finka, Šimunović samo su neki od njih. I sâmi smo sa svojim suradnicima u okviru biblioteke *Onomastica Adriatica* popisali i opisali nezanemariv broj toponimskih likova. S druge pak strane, nitko ili gotovo nitko od naših onomastičara, ako se izuzmu naša recentna istraživanja, nije pristupio podmorju.

Zašto je tomu tako i kakvo je točno stanje u ovoj geografskoj i imenodavnoj sferi? Analizom dosadašnjih jadranskih toponomastičkih popisa, mogu se sagledati neke „zakonitosti” koje odgovaraju na pitanje zašto je odnos prema podmorju bio takav kakav jest. Prvo, u svim starijim otočnim i priobalnim popisima (Skok, Jurišić, Finka, Šojat) obalna je crta imala prednost pred unutrašnjošću otoka. Samo je Šimunović (1972) s jednakom pomnjom istražio svu unutrašnjost Brača. Hraste je (1956) tek dijelom zahvatio unutrašnjost Hvara, a Jelenović (1973) jednako tako unutrašnjost Krka. Za to postoje najmanje dva razloga. Popisivanje toponima na obalnoj crti tehnički je mnogo jednostavnije i pouzdanije od popisivanja toponima u unutrašnjosti otoka, osobito ako je riječ o velikim otocima. Drugi je razlog na neki način jezični – na obalnoj je crti velik broj toponima različite jezične provenijencije, što kod mnogih istraživača podiže interes za građu, osobito kod povjesničara jezika i etimologa.

Istraživači su radije ostajali na obalnoj crti, nisu osjetili potrebu da se okrenu najbližemu fizičkom prostoru uz obalu, to jest geografskim konfiguracijama u podmorju, iako su one za jedan način života i jedan tip stanovništva bile od izni-

mne važnosti. Stoga i jezično dobro označene. Mislimo da nije teško pogoditi zašto je tomu tako. Prvo: podmorskih je referenata objektivno manje od onih na obalnoj crti. Drugo, još važnije: velik dio podmorskih referenata ne vidi se prostim okom. Treće: toponimski likovi podmorskih referenata redovito su recentni, pa na neki način i manje privlačni za istraživača. Na koncu, ne treba izgubiti iz vida ni tehnički aspekt problema. Budući da se mnogi referenti nalaze daleko od obale, duboko u moru, valja imati na raspolaganju i sredstvo (brod) i znanje (poznavati *sinjale*) da im se pristupi.

U tome kontekstu treba ustvrditi da dobra metodološka i jezična upućenost nisu dovoljne da bi se uspješno provelo terensko istraživanje. One se jednostavno podrazumijevaju. U ovome, kao i u mnogim drugim istraživačkim poljima, iznimno je važna dobra upućenost u predmet i prostor istraživanja. Kada je riječ o podmorju, to je prije svega obalno more i mali obiteljski ribolov. Identificiranje podmorskih konfiguracija pomoću suvremenih pomagala nije za sada, koliko je poznato, ostavilo traga u korpusu podmorskih toponima. Ali jednoga dana vjerojatno hoće. Ustvari, svako imenovanje koje pomaže u orijentaciji i identifikaciji, pa postizalo se ono i pomoću najmodernijih tehničkih naprava, legitiman je onomastički postupak.

Jedini nama poznati i sustavni popisivač podmorske toponimije uopće nije lingvist. On je ribar, tzv. mali ribar. Riječ je o Jeri Rokiću iz Prvić Luke, koji je za svoje potrebe u ribolovu bilježio *sinjale* za podmorske referente. Svoje zabilježbe skupljene u jednu bilježnicu nazvao je *Knjiga od brakov*. Njegovu smo „knjigu” djelomično predstavili (Skračić 2016a) u monografiji o šibenskome otočju. Ta nas je „knjiga” neposredno potaknula i na najavljeni istraživanje. Moramo, međutim, priznati da smo za ovo istraživanje na neki način bili pripremljeni (Skračić 1988, 1995) i da smo se našli u objektivnoj prednosti pred drugim istraživačima jer smo čitavo djetinjstvo i mladenaštvo proveli u ribolovu koji se odvijao gotovo svim vrstama arti i na dnu koje je zbog mnogih razloga trebalo jezično označiti (potraga za kvalitetnom ribom na *bracima*, gubitak opreme, teška dostupnost mjesta...).

3. Dosadašnja istraživanja: prvi terenski istraživači

S obzirom na to da je riječ o prethodnome priopćenju, osvrnut ćemo se samo na one radove koji su nastali kao rezultat terenskih istraživanja. Unatoč jedinstvenomu doprinosu jadranskim onomastičkim istraživanjima, prvi pravi jadranski onomastičar nije pokazao veći interes za podmorsku toponimiju. Pišući svoju monografiju, Skok se držao onoga što ga je najviše zanimalo (Skok 1950), a sadržaji za takav pristup nisu se nalazili ispod morske površine. U *Slavenstvu i romanstvu* iznimno je malo podmorskih toponima: *Brak*, *Bračić*, *Sika* i *Seka* više

puta te od prilike do prilike još neki, poput *Maknara*.¹

Iako je Jurišićev pristup toponimiji zapadne Istre, Cresa i Lošinja (Jurišić 1956) bitno drugačiji od Skokova, i on se držao isključivo obale. Razlog zbog kojega je popisivanje toponima pokrenuto na kvarnerskim i istarskim obalama u onome trenutku nije bio samo onomastički. Imao je nesumnjivo i političku dimenziju. U svakome slučaju, konfiguracije na morskome dnu nisu bile prioritet. Predmetom istraživanja i bilježenja bila je samo obalna crta te pličine i grebeni uza samu obalu. Za njihovo jezično označavanje upotrebljavaju se leksemi: *seka/seko/sika*, *pal* i *plitvac*, kojima se dodaje ime referenta pomoću hrvatskoga prijedloga *od* ili talijanskoga *de*. Kada se toponimi koji se u toj zoni spominju odnose na nadmorske, a kada na podmorske konfiguracije, autor ne navodi. Riječ je o toponimskim likovima kao što su: *Baluni*, *Dalja*, *Gajdaruša*, *Kolorat*, *Komiža*, *Pojer*, *Orada*, *Kampanil*, *Pusta*, *Samer*, *Asino*, *Stura* i *Puji*.

Drugi je autor po opsegu terenskih potvrda Božidar Finka. Finka je plodan jezikoslovac kada je riječ o dijalektološkim istraživanjima, ali je istodobno i iznimno važan onomastičar, ne toliko po opsegu istraženoga terena (mada ni to nije zanemarivo), koliko po pristupu. On u svojim radovima o novigradskome primorju (Finka 1960) i šibenskim otocima (Finka i Šojat 1973–1974) uvodi i podmorje. Finka je, kao i Jurišić, bio otočanin pa je, uz veliku stručnu naobrazbu, raspolagao i specifičnim znanjima vezanim uz istraživani prostor.

No, jezikoslovac koji je najvažniji onomastičar po svojem opusu bio je Petar Šimunović. Iako Bračanin, dakle otočanin, Šimunović ni prirodno ni istraživački nije pripadao moru, već onomu drugom Braču, kopnenomu. Bračku obalnu crtu nije podrobno istražio, o čemu najbolje svjedoči recentni rad Lozić Knezović (2018). Međutim, Šimunović je interes za obalnu crtu (a donekle i za podmorje) iskazao u svojim prvim toponomastičkim radovima o Mljetu, Lastovu i Elafitima (Šimunović 1970a, 1970b, 1973).

4. Novi pristup toponomastičkim istraživanjima obale i podmorja

Na poticaj profesora Vinje (još jednoga otočanina), pri izradi magistarskoga i doktorskoga rada pristupili smo otočnoj građi u svoj njezinoj raznovrsnosti i prostornoj distribuciji: na otočnome kopnu, obalnoj crti i u podmorju. Temeljna postavka Vinjine metode sastojala se u tome da se svim toponimima mora pristupiti na isti način i s jednakom pozornošću, po mogućnosti *in situ*. Ne smije se u pristupu činiti razlika između imena velikih i poznatih referenata i imena malih, neznatnih ili teško dostupnih referenata. Upravo su potonji slabo vidljivi i teško dostupni. Taj pristup primijenili smo u samostalnim radovima i u radovima sa surad-

---

¹ Skok (1950: 96) objašnjava podrijetlo toponima *Maknare* pozivajući se na sastav morskoga dna. Međutim, *Maknare* su izvorno „kopneni” toponim (Skračić 1996: 235).

nicima, koji se odnose na otoke šibenskoga i zadarskoga arhipelaga (Skračić 1996; Jurić 2005; Skračić (ur.) 2006, 2007, 2009, 2010, 2011, 2013, 2016; Šprljan i Skračić 2016b; Šprljan 2017). Neki istraživači izvan Centra za jadransku onomastiku i etnolingvistiku Sveučilišta u Zadru priklonili su se, s više ili manje odstupanja, takvom pristupu (Božanić 1996; Marasović-Alujević i Lozić Knezović 2014, 2018).

5. Kriteriji za odabir likova

5.1. Što je ispod, a što iznad razine mora

Osnovna podjela podmorskih toponima, i na semantičkome i na formalnome planu, jest podjela na ono što se vidi i ono što se ne vidi. U radu o toponimima motiviranim nazivima riba (Skračić 2016b) ustanovili smo da su u toponimskim likovima zastupljeniji nazivi onih riba koje žive uz obalu i u jatima (salpa, ušata, gavun, sarag, kantar) od onih koje žive u velikim dubinama ili svaka za sebe (kirnja, zubatac, pagar, brancin, škrpina...). Isto vrijedi, ali na drugačiji način, i u imenovanju referenata na morskome dnu. Veću leksičku raznovrsnost pokazuju vidljivi podmorski referenti nego oni u dubini. Zato će se jedan jezični obrazac primjenjivati na ono što je vizualno dostupno, a drugi na ono što nije. A mnogo je i prijelaznih rješenja, teških za bilo kakvu klasifikaciju.

Koncentracija podmorskih referenata različitih tipova varira od točke do točke na jadranskoj obali. U načelu ih je manje na sjeveroistočnome Jadranu, gdje je dno pretežito ravno i blatnjavo, nego na jugoistočnome i srednjemu Jadranu. No vjerodostojna analiza podmorskih toponima – koliko je nama poznato – nikada nije provedena, pa ćemo ovo pitanje ostaviti po strani.

5.2. Referenti koji su istodobno i podmorske i nadmorske konfiguracije

5.2.1. Greben i hrid

Ni u stručnoj literaturi ni izvan nje dugo nije postojala suglasnost oko broja otoka na hrvatskoj obali Jadrana. Tek odnedavno taj je broj, na temelju određenih znanstvenih kriterija, fiksiran na 1246 (Duplančić Leder i dr. 2004). Ali i taj popis, kao i svi prethodni, ostavlja otvorenim brojna pitanja. Ne samo onomastička o kojima se struka nikada nije izjasnila, a bilo je potrebno. Postoji i u tome popisu konstanta kada je riječ o onome što se broji i onome što je sadržaj samoga brojenja. Broje se otoci, otočići, grebeni i hridi. Misli se, po definiciji, na konfiguracije iznad morske površine. S obzirom na to da je u ovome pregledu riječ o podmorju, ništa što je iznad razine mora ne bi smjelo ući u analizu. Čini se ipak da nije sasvim tako. Naime, problematičnom se čini sintagma „grebeni i hridi”, jer se, prema potvrdama u različitim kontekstima, nekada nalaze ispod, a nekad iznad razine mora.

Već na toj točki nastaju poteškoće oko uspostave korpusa jer se ne može u svim slučajevima pouzdano ustvrditi što je nad morem, a što ispod mora. Dodatno zbunjuje to što se sintagma „grebeni i hridi” u brojanju otoka smatra samorazumljivom. Pokušavali smo ustanoviti razliku između tih dvaju sadržaja s obzirom na definicije u povijesnim i suvremenim rječnicima, osobito kada je riječ o morskim konfiguracijama, i zaključili da se ona teško može utvrditi bez ostatka. Statistički gledano, većina rječnika „hrid” vidi iznad mora, a „greben” ispod razine mora ili u njegovoj razini. S druge strane, *greben* je kao toponimski lik potvrđen u jadranskoj toponimiji više puta za konfiguracije iznad površine mora (u dubrovačkome, viškome i zadarskome akvatoriju), a *hrid* samo jednom, i to recentno (Marasović-Alujević i Lozić Knezović 2014: 132), a i taj se podatak mora uzeti s rezervom. Naime, autorice ovako opisuju referent: »Hrid, toponim nastao konverzijom apelativa značenja ‘veliki kamen’, ‘gola stijena’, ‘gola kosa’, ‘greben’, ‘klisura’ i novijeg je postanja«. Nalazi li se ispod ili iznad mora, ne navodi se. Od svih jadranskih rječnika koji su objavljeni u posljednjih dvadesetak godina, riječ *hrid* (m. r.) u značenju ‘oštri kamen uz more’ zabilježena je samo u *Rječniku govora mjesta Poveljane na otoku Pagu* (Tičić 2004 : 125). Iz svega što je dostupno moglo bi se zaključiti da je riječ *hrid* u jednome trenutku uvezena kao sinonim za *greben*, ali se nikada nije uspjela „usidriti” u obalnim i otočnim govorkama, vjerojatno zato što nije imala svoj osobiti distinktivni sadržaj ili jednostavno zato što je bila knjiška.

No, time problem s aspekta uvrštavanja *grebena* u korpus podmorskih leksema/toponima nije riješen. Ako i pristanemo na to da *hrid* nije dio podmorskoga toponimijskog leksika, odnosno, ako prihvatimo da nećemo činiti razliku u sadržaju između *grebena* i *hridi* (jer ona nije nigdje nedvosmisleno definirana), ostaje činjenica da – osim u poznatim slučajevima (uvala *Greben* na Dugome otoku, šibenski *Grebeni*, tri otočića kod Silbe, dubrovački *Grebeni* i viški *Greben*) – nikada pouzdano ne znamo ni je li greben iznad ili ispod površine mora.

5.2.2. Sika

Postoji još jedna velika skupina referenata kojima nije jednostavno odrediti nalaze li se ispod ili iznad razine mora. Riječ je o referentima koji u svojem imenu sadržavaju leksem *sika/seka*, koji se pojavljuje i samostalno i kao sastavnica složenih toponimskih likova. Upirući se u etimološko podrijetlo riječi, lat. *siccus* ‘suh’, stvar se čini potpuno razvidnom. Da etimologija ovdje nije ni od kakve koristi, zna svatko tko je iole upućen u terenski rad. Danas apelativ *sika/seka*, i od prilike do prilike na njemu temeljen toponim, pokriva čitav Jadran, samo što njegov sadržaj varira od jednoga kraja Jadrana do drugoga, a ponekad i u istoj zoni. Prema sadašnjim saznanjima *sika* može biti: mali otok (u Kornatima), obalni rub (u Splitu), uzvisina pod morem, u razini mora i iznad razine mora, a potvrđen je

čak i istoizrazni toponim na kopnu (Pag). Sadržaj leksema *sika* često se miješa s onim što se u većini otočnih akvatorija naziva *brak*. Dakle, ni sa *sikom* stvari oko uspostave korpusa neće ići bez poteškoća.

5.2.3. Ribarske pošte

Ribarske bi se pošte po logici postojanja trebale nalaziti ispod mora. Međutim, ni ovdje stvari nisu jednostavne kako se na prvi pogled čine. Danas se u javnome diskursu za poštu nametnuo sadržaj ‘mjesto gdje ima (mnogo) ribe’. Prvo, u šali bismo mogli konstatirati da mjesta gdje ima mnogo ribe na Jadranu više ne postoje. Drugo, važnije i ozbiljnije, valja ustanoviti što je pošta, osobito što je pošta u trenutku kada dobiva ime, dakle, u trenutku kad ulazi u toponimijski sustav. Ovdje je riječ o vremenu kada je pošta bila formalno definirana kategorija. Nije to bilo samo mjesto gdje ima ribe, već prije svega mjesto na kojemu se mogla i smjela loviti riba. U vrijeme obalnih povlačnih mreža, kada je riječ *pošta* ulazila u toponimiju, bila je to uvala ravna dna i pristupačne obale na koju se izvlačila povlačna mreža bez opasnosti da zapne. U svojim radovima o povijesnome ribarstvu u Korinatima Josip Basioli (1962) i Amos Rube Filipi (1976) na više mjesta donose popise ribarskih pošta koje ulaze u ždrijeb za vrijeme jednoga ljetnog mraka ili više njih.

I u ovome slučaju postoji poteškoća oko statusa onoga što je pod morem. Kada se govori o pravim poštama, o onima koje su stvarno funkcionirale kao onomastički sadržaj, treba uzeti u obzir da je to prije svega mjesto na obali, uvala ili neka druga konfiguracija, koja je i sama otprilike nosila svoje ime kao referent na suhu, pa se stoga pošta ne bi mogla uvrstiti u popis podmorskih toponima. S druge strane, postoje toponimski likovi za pojedine pošte gdje je veza s impulsom koji je došao sa suha prekinuta. Zaboravljena je ili na neki drugi način izgubljena. Međutim, sačuvana je u moru i na morskome dnu te danas identificira samo poštu. Zato takva imena svakako treba uključiti u korpus bentonima. Za ilustraciju navodimo samo neke koje nemaju paralelna lika na kopnu:² *Gârbina* (ŠO), *Vlačilo* (ČI), *Guvnina* (ŠO), *Babūjĕva* (ČI), *Kăpare* (ŠO), *Dubòki Bâd* (ČI), *Pizďica* (ŠO), *Pòdvoda* (ŠO), *Ušătishiće* (PG), *Kântarišće* (PG), *Kântrišće* (RB), *Mîna*, *Kantarâš/Kantarâč*, *Lěmiš*, *Međūnje*, *Prasica*, *Sláđino*, *Šišâlĵka*, *Škânje*, *Trĵljarica* i *Zlâtna* (sve ŠO).³

² U radu fonemi /ž/, /ž/, /x/, /ŋ/ i /ń/ nisu bilježeni uobičajenim dijalektološkim znakovima, nego grafemima hrvatskoga standardnog jezika: *dž*, *đ*, *h*, *lj* i *nj*.

³ Kratice u zagradama odnose se na imena otoka i njihovih arhipelaga. Jedino se šibenski naseljeni otoci i njihovi arhipelazi navode pod jednom jedinstvenom kraticom – ŠO (ŠO pokriva akvatorij Zlarina, Prvića, Krapnja, Žirja i Kaprija), ČI = Čiovo, DO = Dugi Otok, DR = Drvenik, IS = Ist, IŽ = Iž, KO = Kornati, LA = Lavdara, LS = Lastovo, MO = Molat, MU = Murter, OL = Olib, PA = Pašman, PG = Pag, PL = Palagruža, PR = Premuda, PV = Privlaka, RA = Rava, RB = Rab, RI = Rivanj, SE = Sestrunj, SI = Silba, ŠK = Škarda, ŠL = Šolta, ŠO = šibenski otoci, UG = Ugljan, VR = Vrgada.

5.3. Toponimi obalnoga podmorja

Ovo je jezično najraznovrsnija skupina podmorskih toponima. Razlog je tomu smještaj imenovanih referenata na dubinama na kojima se dno vidi. Budući da se najveći dio maloga obiteljskog ribolova – a koji je u samim temeljima imenovanja u podmorju – odvijao uz obalu, bili su brojni i raznovrsni poticaji za imenovanje. Ako se izuzmu prethodno spomenuti referenti i njihova imena, u ovoj će skupini dominirati toponimski likovi za pličine, izrazito kamenje i kamenje opasno za plovidbu, podmorske jame kao staništa riba koje žive u jatima, ruševine solana, vivarija⁴ i drugih građevina. Iz perspektive tvorbe toponimskih likova, u ovoj je skupini najviše nesloženih toponima. U svakome slučaju više nego kad je riječ o toponimima otvorenoga mora.

5.3.1. Pličine

Imena pličina čine brojnu skupinu toponimskih likova s vjerojatno najviše različitih poticaja za imenovanje. Za ovu priliku reći ćemo samo to da prevladavaju toponimi motivirani imenicama koje u bentonimiji označavaju pličinu kao takvu, bilo u hrvatskome bilo (povijesno) u nekome drugom jezičnom sustavu. Takvi su primjeri: *Argutula* (PL), *Bračić* (UG), *Meladûra* (KO), *Lînga* (DO), *Sîka* (LA), *Škuljêra* (ŠO), *Plikadûra* (ŠO, ČI), *Melûra* (MO, ŠK), *Mêla* (IŽ), *Na Škrilë* (ŠO), *Minadûra* (ŠL), *Skrilîna* (MO), *Pliša* (PV). Potom dolazi široki spektar impulsa koje nije jednostavno sistematizirati. To ćemo ostaviti za drugu priliku navodeći ovdje samo neke primjere: *Parparötina* (UG), *Kočinsko* (PA), *Miöka/Mijöka* (MU), *Vřta* (MU), *Polivalo* (PL), *Grřva* (ŠO), *Pijäti* (KO), *Na Kurřilšice* (IS, ŠL), *Brodřina* (MO), *Galjöta* (MO), *Reženik* (ŠO), *Môst* (IŽ), *Käleb* (ŠO), *Böva* (OL), *Mëtla* (SE), *Mahäjnica* (SI), *Kanelët* (SI), *Kanižëla* (PR), *Mànčina* (ŠO), *Läštrina* (PR), *Säspina* (ŠL), *Bijärka* (KO), *Biljovka* (PL), *Kažûn* (DO), *Mîsi* (KO), *Päsji Bräk*⁵ (ŠO), *Gàlera* (ČI), *Pàulo* (ŠO), *Bacva* (PL).

5.3.2. Izrazit kamen u plitkome moru

Neravno i oštro (kamenito) dno izvanredno je dobro percipirano i jezično označeno, osobito onda kada je riječ o izrazitim kamenima u podmorju, vidjeli se oni ili ne. Za njih se znalo i o njima se vodilo računa, bilo zbog sigurnosti plovidbe (u plićemu moru), bilo zbog staništa kvalitetne ribe (u dubokome i u plitkome moru). Imena su različite motivacije, a najčešće je riječ o metaforama. Navodimo nekoliko primjera za ilustraciju: *Gozdenjäk* (MU), *Přč* (KO), *Bäd* (ŠL), *Kampanë* (KO), *Pendûlj* (IS), *Stöl* (IŽ), *Dubrövník* (SI), *Manjarëma* (MO), *Müläc* (ŠO), *Špirûn* (ŠL), *Plöväc* (ŠO), *Bröd* (ŠL).

⁴ Vivarij je u podmorju ograđen prostor za uzgoj ribe.

⁵ Iako hrvatski pravopis propisuje drugačije, iz mnogih se razloga u izdanjima Centra za ja-dransku onomastiku i etniolingvistiku primijenjuje nečelo da se sve sastavnice višerječnih toponima, osim prijedloga i veznika, pišu velikim početnim slovom. Tako je i u ovome radu.

5.3.3. Ruševine pod morem

U plitkome podmorju uz obalu mnogo je ruševina i razbacana kamenja. Najčešće je riječ o ostacima malih srednjovjekovnih, ponekad i antičkih, solana i viarija po uvalama. Takvi su primjeri: *Kučaríne* (KO), *Saulâr* (DO, MO), *Saúrna* (DO), *Saúrne* (DO), *Požûnjski* (MO)... No, pojavljuju se i recentniji referenti: *Porpurèla* (PA), *Môst* (DO, KO), *Mostîc* (DO), *Školjêra* (DO) i mnogi drugi istoga ili vrlo sličnoga toponimskog lika.

5.3.4. Jame pod morem

Osobito su zanimljiva kategorija referenata jame pod morem. Njih je sigurno mnogo više nego što ih se vidi prostim okom. Jame su dobivale ime i onda kada se nisu vidjele jer su bile staništa kvalitetne ribe, a to se odnosilo ponajprije na kavale i šarge, što se vidi iz toponimskih likova *Šâržina* (3 ×), *Konjâra* (DO, MO). Njima treba dodati i sasvim „obične” toponime, kao što su *Bûže* (KO), *Jâmina* (DO) ili *Jâma* (ŠO i drugdje).

5.3.5. Mele/lenge

Ovim dvama zemljopisnim nazivima, osobito prvim, započinju višerječni toponimski likovi koji definiraju plitko podmorje što se proteže od same obale, najčešće nekoga plitkog rta, pa sve dalje u dubinu dok se ne izgubi iz vida. Neke su mele iznimno duge i jako opasne za plovidbu, pa ih nautičari i ribari vrlo dobro percipiraju (i toponomastički definiraju). Osim za plovidbu, mele su iznimno važne točke za ribolov s obzirom na to da su staništa riba koje žive u jatici (salpe, ušate, općenito *Sparidae*). To su one vrste riba koje vole brzu cirkulaciju mora, a to se, zbog male dubine, događa upravo na melama. Mele su, uz brake, vjerojatno najbrojniji referenti u podmorju, a s bracima dijele i neke sličnosti u strukturiranju imena. Naime, iako se na čitavoj dubini mele vidi dno (ima iznimaka, kada mela započinje od nekoga braka, a ne od kopna), njezino je ime koncipirano po istome obrascu kao i ime braka. Dakle, zemljopisni nazivi *mela/mel* ili *lenga/linga* + prijedlog *od* + ime otoka, rta ili braka od kojega započinje, u genitivu: *Lînga od Pestehôvca* (RA), *Méla o Dîda*, *Méla o Kamênoga*, *Méla o Lucmarînjaka*, *Méla o Mâle Pulâre*, *Méla o Mâloga Rašîpa*, *Méla o Prdûse*, *Méla o Prišnjaka* (sve KO). Ili, ako ih je više uz isti referent, uvodi se dodatni determinant: *Görnja Méla o Dîda*, *Jûžnja Méla od Râvne Sîke*, *Zmôrašnja Méla od Râvne Sîke*; zatim: *Méla ispo Jûžnje Glavê*, *Méla o Brâka o Prišnjaka*, *Méla pod Mâlu Panîtulu*, *Gláva o Melê o Dîda* itd. (sve KO).

5.3.6. Ime po referentu na obali

Postoje priobalni podmorski toponimi koje nije moguće svrstati ni u jednu od dosad navedenih skupina jer su strukturirani na potpuno osobit način. Kraj-

nje jednostavan, a ipak drugačiji. Sastoje se od nekoga (položajnoga) prijedloga i toponima na kopnu u odgovarajućemu padežu. Najčešće je riječ o prijedlozima *pod, iznad, ozgor, ozdo, slevanta, sjuga, sazmorca, z bure*, npr. *Pod Rašip, Āzna Bikarice, Slevanta Blitvice, Āznad Krāja, Sazmōrca Prišnjaka, Zbūre Vesejúha* (sve KO). Impuls za imenovanje ne dolazi s morskoga dna, koje se u ovim slučajevima gotovo uvijek vidi, već s kopna, od imena referenta. No, bez obzira na poticaj, ipak je riječ o podmorskim toponimima. Ovdje bi se mogao prihvatiti prigovor da često nije riječ o pravim toponimima, već o diskurzivnim toponimijskim sintagmama, koje, od trenutka do trenutka, mogu funkcionirati i kao apelativi i kao toponimi. Prevedeno u onomastičku terminologiju, moglo bi se reći da u najvećemu broju slučajeva proces toponimizacije nije dovršen. U svakome slučaju, trebat će ih detaljnije istražiti.

5.4. Nagla promjena dubine

Vrlo specifična konfiguracija morskoga dna, zabilježena u čitavome jadranskom podmorju, nagli je prijelaz iz plitkoga u duboko more. Iako znatno varira i svojim oblikom i svojom prisutnošću od arhipelaga do arhipelaga, ona je sveprisutna u jadranskome toponimijskom leksiku. Mjesta s naglom izmjenom dubine, iako opasna za gubitak arti, vrlo su poželjna u ribolovu. Na njima se očekuje najkvalitetnija riba i rakovi. Taj tip podmorja dobro je poznat svim malim ribarima i zato je potvrđen u velikome broju (redovito nesloženih) leksema, različitih od jedne jezične zajednice do druge. Nesloženi toponimski likovi u pravilu predstavljaju ono što je svima dobro poznato i što je svima važno, u ovome slučaju i ono što je dobro posjećeno. Izbor je leksema vrlo šarolik i ide od najstarijih jezičnih slojeva do sasvim recentnih: *Ābis* (DO), *Vābis* (DO), *Trāv* (ŠK), *Stāza* (KO), *Kosa* (PL), *Kadžja* (KO), *Kósa* (ŠO), *Striha* (DO), *Gréda* (DO), *Pråg* (KO), *Dubīnē* (MO), *Rūb* (PR), *Koridūr* (ŠO). U pravilu je riječ o toponimiziranim apelativima u govorima u kojima su navedeni primjeri potvrđeni.

5.5. Brak

Brak je jedini gotovo univerzalno poznat podmorski leksem koji uglavnom svima označava istu podmorsku stvarnost. S manje-više istim semantičkim sadržajem pokriva čitav Jadran. U nekim zonama, osobito na južnome dijelu Jadrana, sačuvano je još prvotno značenje ‘vrsta morske trave’, a drugdje je jednostavno podmorski oronim. Za brak je karakteristično da se nalazi, kako se to kaže, *nasrid mora*, a to u praksi znači da se između njega i obale, ma koliko udaljena bila, morsko dno ne vidi. Svaki brak ima svoj vrh ili rjeđe više njih. Kad ih je više, obično se zovu *glave*. Na vrhu se, ovisno o dubini mora, dno vidi ili ne vidi, a to je od odlučujuće važnosti u nastajanju imena.

Braci su, poput ostalih podmorskih konfiguracija, na pomorskim kartama rijetko imenovani. Brojem je označena samo dubina na mjestu gdje je brak najplići, a ako je vrh braka pod samom površinom mora, umjesto broja stoji jedan križić ili više njih. No, do široke upotrebe karata i danas GIS-a, na brak se dolazilo isključivo pomoću *sinjala*. Sinjale su definirali sami ribari. Među sinjalima bilo je svima poznatih, ali i tajnih, poznatih samo jednoj osobi ili jednoj ribarskoj družini. Uz mnoge zajedničke značajke koje braci dijele s drugim podmorskim konfiguracijama, činjenica da su dalje od obale i da se do njih dolazi pomoću sinjala, uvijek ih je činila teško dostupnima i prema tome tajnovitima.⁶

Kako je već kazano, do braka se dolazilo pomoću sinjala. Sinjali su se *vatali* – tako se to govorilo u Murteru – s vrha braka, tako da su se uzimala dva pravca. Svaki od pravaca određen je dvjema točkama u okruženju braka. Pravci se biraju tako da stoje pod pravim kutom, ali to je vrlo rijetko moguće. Točke koje formiraju pravac najčešće su rtovi susjednih otoka ili njihovi vrhovi, izrazito mali otoci ili neko uočljivo mjesto na obali (*garma* – usjeklina u obali, izrazit kamen, crljenica, neka kuća, trsje, ograda ili čak izolirana stabla). Nastoji se i da točke koje definiraju pravce, radi preciznosti, budu što bliže vrhu braka. Kada ribar plovi prema braku, uzima u obzir prethodno stečeno znanje i usmjerava brod tako da se pravci dovedu u ishodište koordinatnoga sustava, a to je vrh braka. Iz iskustva znamo da definiranje pravaca ne ide uvijek lako. Uvjeti često nisu idealni: otoci u okruženju predaleko su, sinjali padaju pod neodgovarajućim kutom, vidljivost je slaba, najbliži otoci nemaju na svojoj obali dovoljno uočljivih točaka. Na bracima se rijetko lovilo noću. Tko je to želio, morao je doći za dana, jer se noću sinjali ne vide.⁷

Evo za ilustraciju nekoliko primjera iz već spomenute Rokićeve *Knjige od brakov*. U definiranju pravca rijetko se upotrebljavaju glagoli iako se u svim slučajevima podrazumijevaju. Navode se jedna za drugom po dvije točke pravca, najprije jednoga (*Punta Tihta u Puntu Kosirine*) pa drugoga (*Punta Prčevca i Punta Oštrice*). Drugi je pravac u načelu okomit na prvi. Veznicima ili prijedlozima definira se odnos između dviju točaka koje određuju pravac: *Punta Tihta tuče u Puntu Šepurine*; *Punta Prčevca i Punta Oštrice* [dodiruju se, vizualno]; *Sika o' Ravna i Trsje u Maloj Nozdri* [preklapaju se]; *Priko Lebar* [vidi se] *Vrh Binuša*; *Dvije Pizdice po Puntinu Sokola* [izviruju]; *Ispo' Sokola* [otvaraju se] *Coline Masline*; *Sazmorca Maloga Mišjaka* [pojavljuje se] *Trsje na Banjevcu*; *Sazmorca Ka-*

---

⁶ Brak nije jedina konfiguracija do koje se dolazi pomoću sinjala. Ribari, naime, pokušavaju imenovati na morskome dnu sve što je relevantno za ribolov. Čak i male i manje poznate konfiguracije upotrebom dobiju svoje ime. Tim konfiguracijama i braku zajedničko je to što se nalaze na velikoj dubini i što se ne vide. Za razliku od braka, te su konfiguracije redovito male površinom, vrlo kamenite i opasne za arti. Za takva se mjesta najčešće upotrebljava toponimizirana imenica *zadiv*, no ima i drugih, kao što su *brig*, *borsun*, *kosa*, *griva*, *smet* i *dubina*.

⁷ Podrobnije o tome pitanju v. Skračić (1988: 28–29; 2013: 531–533).

kna [otvara se] Plani; Sedlo [proviruje] priko Crnih Vrhov i vrha Žiraj; Sjuga Dražimenskoga [je] Veliki Binuš, Vrh Grebašćice [je] sjuga Ravnoga Kljukara, Po Punt Nozdre Žirajske otvara se vas Škulj; Sika od Šepurin dojde u Bok od Koromašne itd.

Polazeći od strukture imena, svi bi se jadranski braci mogli podijeliti u dvije velike skupine. U prvoj bi bili oni kojima neko vidljivo ili nevidljivo svojstvo daje povod za imenovanje. Spomenut ćemo samo neke primjere kao ilustraciju: *Kampanē* (MU), *Kotlènica* (VR), *Kulīne* (MU), *Polimēra* (VR), *Uhánjak/Mufánac* (MU), *Kobīla* (OL), *Trâv* (ŠK), *Kikör* (MU), *Prajčič* (MO, ŠO), *Kanonik* (PL), *Lumbārda* (KO), *Brīstaci* (ŠO), *Kadija* (KO), *Mlāka* (ŠO), *Sātrin* (ŠK), *Tabīnjak* (KO), *Njīvica* (ŠO), *Milura* (PL), *Plöča* (ŠO), *Zodiv* (PL), *Kāmišac* (ŠO), *Pêrmanje* (SE), *Štandarac* (ŠO), *Tumbun* (PL), *Siromāški Bráci* (MU), *Žřvanj* (ČI), *Resāta Gumīla* (MU) itd. Kao što se vidi iz navedenih primjera, motivacijski su impulsi raznoliki, od metaforičnih do vrlo prozirnih, a mnoge će biti teško protumačiti.

Drugu, veću, skupinu čine braci kojih se imena ne mogu vezati uz poticaje koji bi mogli doći iz podmorja. Tu se prije svega misli na one koji se nalaze na dubinama na kojima se vrh braka ne vidi ili se jedva vidi. Njima se ime određuje prema najbližoj relevantnoj konfiguraciji na kopnu: otoku, rtu, vrhu, prevlaci ili nekome artefaktu. Za ilustraciju evo nekoliko primjera iz Kornata: *Brāk od Lōnče* (*Lōnča* je poluotok), *Brāk o Gustāca*, *Brāk od Vodenjāka*, *Brāk od Blītvice* (*Blītvice* je otok), *Brāk od Njīvice* (*Njīvica* je ograda), *Brāk od Čirjaka*, *Brāk od Opāta* (*Čirjak* i *Opāt* su vrhovi), *Brāk od Prīslige* (*Prīsliga* je prevlaka) itd.

Često se događa, osobito u arhipelazima s mnogo otoka, da se uz neki od njih nalaze dva braka ili više njih. U takvim se slučajevima obično poseže za dodatnim determinantom, dok se temeljno (polazno) ime ne mijenja. Tako imamo: *Plīki Brāk o Balābre*, *Jūžnji Brāk o Rōnčiča*, *Dumbōki Brāk o Ščītne*, *Gōrnji Brāk o Dīda* itd. (sve KO). Treba svakako naglasiti da su mnoga imena nastala takvim postupkom i onda kada tako nije moralo biti. Naime, riječ je o tome da su neki braci vrlo plitki, što se ponekad vidi iz samoga imena, a poticaj za imenovanje nije došao s morskoga dna. To je osobito karakteristično za Kornate, gdje od 82 zabilježena braka samo dva nemaju na ovaj način oblikovano ime.

6. Tvorba toponimskih likova

Svi toponimski likovi koji se spominju u ovome radu navode se prije svega kao primjeri za ilustraciju različitih postupaka u nastajanju toponima, ovisno o prirodni i mjestu referenta (na morskome dnu). Ti su postupci gotovo jednaki kao u toponima čiji su referenti na kopnu. Iznimku čini dio toponimskih likova koji se odnose na brake i mele. Ta je iznimka karakteristična za toponimiju podmorja, pa je o njoj bilo više riječi na mjestu gdje se govori o bracima. Razumljivo je da će detaljna obrada uslijediti kad za to dođe vrijeme.

7. Poticaji za imenovanje

Ma koliko bilo teško referentima pod morem dati ime, ipak izlazi na vidjelo da i u takvome prostoru temeljno onomastičko načelo – potreba za identifikacijom – funkcionira jednako kao i na kopnu. Potreba da se plovi sigurno, da se lovi riba na dobrim poštama, da se istražuje morsko dno u različite svrhe, trajno je držala korisnike u spremnosti da posegnu za svojim iskustvom i da jezičnim sredstvima označe mjesta važna za život uz obalu i na samome moru. Na temelju preliminarnih istraživanja, potpuno je izvjesno da je aktivnost koja je dala najviše poticaja za imenovanje bio ribolov. Na ovome mjestu svakako bi trebalo istaknuti da svi postupci u ribolovu nisu u tome jednako sudjelovali. Danas najzastupljeniji načini ribolova (plivarice na otvorenome, tunolov na otvorenome, marikultura uz obalu) nemaju gotovo nikakva kontakta s morskim dnom. Pozicije za lov, a ne pošte, određuju se pomoću moćnih sondera i GIS uređaja. Iako je i u tim slučajevima riječ o prostornoj identifikaciji, ona nije nužno jezična, pa prema tome ni onomastička.

S druge strane, sve donedavno, a u svakome slučaju sve dok se lovilo isključivo na morskome dnu, jezična i prostorna identifikacija bila je itekako važan čimbenik u ribolovu. Dva su važna razloga koja su motivirala ribara da jezično (i prostorno) označi mjesto na kojemu se ne vidi dno. Prvi je bio interesni. Na određenim podmorskim lokalitetima živjeli su najkvalitetnija riba i rakovi, pa ih je trebalo označiti (imenom i *sinjalima*). Drugi je razlog bio strah od gubitka sredstva za lov. Često je bila riječ o istome lokalitetu jer najkvalitetnija riba živi upravo na najopasnijemu, kamenitome, *oštrom* dnu, kako govore ribari. Komercijalno dobra riba lovila se i na drugim, za ribare bezopasnim ili manje opasnim mjestima, redovito uz obalu. No, plitko more i blizina kopna davali su sasvim drugačije impulse za imenovanje.

Kada je riječ o plovidbi kao čimbeniku u podmorskome imenovanju, može se pouzdano reći da je njezin udio u tim postupcima nerazmjerno manji od ribolova. Po našem mišljenju, najprije zato što u plovidbi ne postoji nikakav interes za referente na većim dubinama – u svakome slučaju ne na onima većim od gaza broda. Zatim, zato što su plitka i opasna mjesta za plovidbu u najvećemu broju slučajeva označena i fizički i onomastički, neka i od davnine. Uzrok mnogim nesrećama na moru, osobito ljeti, nije pomanjkanje identifikacijskih obilježja na obali, na otocima i na otvorenome moru, nego pomanjkanje pomorske i svake kulture.

S obzirom na karakter ovoga rada, zaustavit ćemo se na tim načelnim konstatacijama. Na neka smo pitanja o motivaciji upozorili u samome radu. Međutim, iscrpna sistematizacija poticaja za imenovanje zahtijevat će više elaboracije i više vremena.

8. Zaključak

Ovaj je rad najavljen kao prethodno priopćenje. Tako je i pisan. Glavni je cilj bio upozoriti na postojanje jednoga onomastičkog polja koje je gotovo nepoznato onomastičkoj i, općenito, jezikoslovnoj javnosti. Istina, mnogo je nedovoljno istraženih polja i u načelu ne bi trebalo dati prednost ni jednomu od njih. S druge strane, izbor je stvar osobnih afiniteta i osobne upućenosti. Ponovit ćemo što smo rekli u uvodu. Život nas je od prvoga dana vezao uz more i brod, pa potom i uz jadranske teme. Tek smo poslije shvatili da se jedan od važnih dijelova ove cjeline nalazi ispod mora.

Toponimija podmorja uklapa se u ono što bi se moglo nazvati toponimijom marginalna interesa. Postoji nepisan stav u toponomastici da se toponimi dijele na važne i nevažne ili kako se to popularno, a krivo, kaže, na „makrotoponime” i „mikrotoponime”. Naš je stav otpočetak da je takav način gledanja na stvari potpuno pogrešan, kabinetski, nefunkcionalan i u krajnjemu slučaju, neznanstven. Pokušaj da se ova teško dostupna građa sistematizira i predstavi javnosti imat će dakle i svoju znanstvenu sastavnicu.

Tijekom istraživanja pojavila su se mnoga pitanja na koja nismo ponudili odgovor, npr. odnos između općega i toponimijskoga leksika, distribucija toponimskih likova u jadranskome prostoru, udjel toponima metaforičkoga postanja u različitim poljima, odnos između postojanih toponima i toponima u nastajanju (proces toponimizacije). Odgovore nismo ni pokušali dati jer nas priroda ovoga rada na to ne obvezuje. Očekujemo da će analiza goleme novoprikupljene građe za *Jezični atlas pomorske i ribarske kulture Dalmacije i Kvarnera* (usp. Vuletić i Skračić 2016) dati odgovore na ta i mnoga druga pitanja.

Literatura

- Basioli, Josip. 1962. Razvitak ribarstva Dugootočana. *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, 9, Zadar, 391–446.
- Božanić, Joško. 1996. Onimikon Palagruže. *Zbornik Palagruža – jadranski dragulj*. Ur. Hodžić, Milan. Split – Kaštela: Matica hrvatska, 97–119.
- Duplančić Leder, Tea i dr. 2004. Coastline lengths and areas of islands in the Croatian part of the Adriatic Sea determined from the topographic maps at the scale of 1 : 25 000. *Geoadria*, 9/1, Zadar, 5–32.
- Filipi, Amos Rube. 1976. Iz prošlosti kornatskog ribarstva. *Radovi Centra JAZU u Zadru*, 22–23, Zadar, 181–260.
- Finka, Božidar. 1960. Obalna toponomastika u sjevernoj zadarskoj regiji. *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, 6–7, Zagreb, 427–452 + karta.
- Finka, Božidar; Šojat, Antun. 1973. – 1974. Obalna toponimija zadarsko-šibenskog kopna i šibenskog otočja. *Onomastica Jugoslavica*, 3–4, Zagreb, 37–65 + 6 karata.
- Hraste, Mate. 1956. Antroponimija i toponimija općine hvarske. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 1, Zagreb, 331–385.
- Jelenović, Ive. 1973. Mikrotoponomija dobrinjskog područja na otoku Krku. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 3, Zagreb, 151–318.
- Jurić, Ante. 2005. Suvremena čiovska toponimija. *Čakavska rič: Polugodišnjak za proučavanje čakavske riječi*, 33/1–2, Split, 145–212.
- Jurišić, Blaž. 1956. Toponimika zapadne Istre, Cresa i Lošinja. *Anali Leksikografskog zavoda FNRJ*, 3, Zagreb.
- Kolanović, Josip (ur.). 2000. *Privlaka*. Zagreb: Matica hrvatska Privlaka – Poglavstvo Općine Privlaka, 160–171.
- Lozić Knezović, Katarina. 2018. Obalni toponimi otoka Brača. *Folia onomastica Croatica*, 28, Zagreb, 47–69.
- Marasović-Alujević, Marina; Lozić Knezović, Katarina. 2014. *Toponimija otoka Šolte*. Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu.
- Marasović-Alujević, Marina; Lozić Knezović, Katarina. 2018. *Toponimija otoka Drvenika i Ploče*. Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu.
- Skok, Petar. 1950. *Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima*. Zagreb: Jadranski institut JAZU.
- Skračić, Vladimir. 1988. Toponimija kornatskog podmorja. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 27 (17), Zadar, 17–34.
- Skračić, Vladimir. 1995. Karakteristični zadarskootočni toponimi. *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru*, 32–33 (22), Zadar, 45–68.
- Skračić, Vladimir. 1996. *Toponimija vanjskog i srednjeg niza zadarskih otoka*. Split – Zadar: Književni krug – Matica hrvatska.

- Skračić, Vladimir. 2011. *Toponomastička početnica. Osnovni pojmovi i metoda terenskih istraživanja*. Zadar: Sveučilište u Zadru, Centar za jadranska onomastička istraživanja.
- Skračić, Vladimir. 2013. Tko je i kako imenovao u Kornatima? *Toponimija kornatskog otočja*. Ur. Skračić, Vladimir. Zadar: Sveučilište u Zadru, Centar za jadranska onomastička istraživanja, 511–547.
- Skračić, Vladimir. 2016a. Onimikon šibenskoga podmorja. *Toponimija šibenskog otočja*. Ur. Skračić, Vladimir. Zadar: Sveučilište u Zadru, Centar za jadranska onomastička istraživanja, 311–320.
- Skračić, Vladimir. 2016b. Thalassozoonymes et termes halieutiques dans la toponymie de l'Adriatique croate. *Mari romanzi, mari del contatto: lessico e paremiologia*. Ur. Vuletić, Nikola; Álvarez Pérez, Xosé Afonso; Gargallo Gil, José Enrique. Zadar: Sveučilište u Zadru, 204–225.
- Skračić, Vladimir (ur.). 2006. *Toponimija otoka Pašmana*. Zadar: Sveučilište u Zadru, Centar za jadranska onomastička istraživanja.
- Skračić, Vladimir (ur.). 2007. *Toponimija otoka Ugljana*. Zadar: Sveučilište u Zadru, Centar za jadranska onomastička istraživanja.
- Skračić, Vladimir (ur.). 2009. *Toponimija otoka Vrgade*. Zadar: Sveučilište u Zadru, Centar za jadranska onomastička istraživanja.
- Skračić, Vladimir (ur.). 2010. *Toponimija otoka Murtera*. Zadar: Sveučilište u Zadru, Centar za jadranska onomastička istraživanja.
- Skračić, Vladimir (ur.). 2011. *Toponimija otoka Paga*. Zadar: Sveučilište u Zadru, Centar za jadranska onomastička istraživanja.
- Skračić, Vladimir (ur.). 2013. *Toponimija kornatskog otočja*. Zadar: Sveučilište u Zadru, Centar za jadranska onomastička istraživanja.
- Skračić, Vladimir (ur.). 2016. *Toponimija šibenskog otočja*. Zadar: Sveučilište u Zadru, Centar za jadranska onomastička istraživanja.
- Skračić, Vladimir; Šprljan, Nataša. 2016a. Semantička klasifikacija toponima na šibenskim otocima. *Toponimija šibenskog otočja*. Ur. Skračić, Vladimir. Zadar: Sveučilište u Zadru, Centar za jadranska onomastička istraživanja, 321–345.
- Skračić, Vladimir; Šprljan, Nataša. 2016b. Toponimija otoka Vira. *Otok Vir*. Ur. Magaš, Damir. Zadar: Sveučilište u Zadru, 475–512.
- Šimunović, Petar. 1970a. Toponimijsko-dijalekatski prinosi s Mljeta. *Filologija*, 6, Zagreb, 237–245.
- Šimunović, Petar. 1970b. Onomastička istraživanja otoka Lastova. *Filologija*, 6, Zagreb, 247–265.
- Šimunović, Petar. 1972. Toponimija otoka Brača. *Brački zbornik*, 10. Supetar: Skupština Općine Brač, Savjet za prosvjetu i kulturu.
- Šimunović, Petar. 1973. Obalna toponimija Elafitskih otoka. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 3, Zagreb, 467–473.

- Šprljan, Nataša. 2017. Toponimija i govor otoka Rivnja. *Folia onomastica Croatica*, 27, Zagreb, 69–101.
- Tičić, Ante. 2004. *Rječnik govora mjesta Povljane na otoku Pagu : libar povljanski besid*. Zadar: Matica hrvatska, Ogranak Zadar.
- Vuletić, Nikola; Skračić, Vladimir. 2016. Vers un atlas de la langue de la mer en Dalmatie et Kvarner : le projet JAPRK. *Géolinguistique*, 16, Grenoble, 91–105.

Benthonimes – toponymes du fond marin

Résumé

Le monde et le fond marins attirent moins d'intérêt dans la dénomination que la terre ferme. Témoin en est la non existante terminologie concernant ce champ sémantique. Il y a à l'intérieur de la toponymie » marine « un groupe de toponymes auquel les onomasticiens n'ont jamais attribué une attention adéquate. Il s'agit notamment des **benthonimes** – toponymes du fond marin. On trouve sur le fond marin un grand nombre de configurations, visibles et invisibles, que les marins, les pêcheurs et, quelquefois, les cartographes, localisent avec précision et leur accordent des noms précis. Les linguistes, cependant, ont rarement réagi de façon affirmative à ce champ de recherche.

Nous avons essayé à plusieurs reprises attribuer, à travers quelques contributions, une attention particulière à ce champ sémantique, notamment, avec nos collaborateurs, sur les pages de la bibliothèque *Onomastica Adriatica*. Tout particulièrement dans le VIIe volume de cette bibliothèque consacré à la toponymie de l'Archipel de Šibenik. Ayant l'intention de faire une recherche approfondie sur ce sujet, notre dessein est de le présenter à cette occasion sous forme d'une note de recherche.

Deux buts sont à atteindre. D'une part, établir un fond lexical aussi exhaustif que possible concernant ce groupe particulier de toponymes et, de l'autre, analyser les procédés linguistiques participant à la création des formes toponymiques indispensables à l'identification des référents sous-marins. La visibilité insuffisante, l'approche souvent difficile et l'ignorance de ces configurations ont eu pour conséquence, d'un côté, l'absence des termes communs pour la même réalité physique, et de l'autre, l'emploi de mêmes termes pour les contenus totalement différents. Il est vrai que ce procédé dénominatif ne représente pas un spécifique touchant uniquement le fond marin. Cependant, on peut affirmer d'ores et déjà, en se fondant sur les résultats de recherches préalablement exercées dans d'autres champs, que la mer et le fond marins donnent la plus grande diversité de solutions.

Le corpus des configurations sous-marines n'est pas homogène. La ligne de partage passe entre le visible (en principe le fond près de la côte) et l'invisible (les configurations de pleine mer). Le premier groupe est beaucoup plus complexe et beaucoup plus riche en formes linguistiques. Le second, quoi qu'invisible ou difficilement visible, est plus uniforme en ce qui concerne la structure du nom. Tout d'abord, tous les toponymes sont composés. Ils sont composés selon un modèle de dénomination basé en dernière ligne sur le visible dans l'entourage du référent. Formule en est : nom commun **brak** 'haut-fond' + **od** 'de' + le nom d'une configuration proche (île, pointe, colline, récif...).

Ključne riječi: bentonim, podmorje, brak, pličina, sika, greben, ribarska pošta, *signal*

Mots-clés: benthonyme, fond marin, haut-fond, bas-fond, récif, écueil, point de pêche, signal

Keywords: benthonym, underwater, submerged ridge, shoal, skerry, reef, fishing post, landmark